

## Een archeologische begeleiding (AB) bij de Rietdijk te Houten, gemeente Houten (U.)

J.Y. Huis in 't Veld & S.J. Tuinstra

ARC-Rapporten 2005-10

Groningen  
11 mei 2005  
ISSN 1574-6887







# 1 Inleiding

## 1.1 Aanleiding van het onderzoek

Aan de Rietdijk bij Houten zijn door de gemeente Houten bouwwerkzaamheden gepland. Het gaat om de verplaatsing van een kwekerij annex hoveniersbedrijf. Hiervoor is de bouw van twee panden (woning en schuur) noodzakelijk. De locatie aan de Rietdijk betreft een te beschermen archeologisch monument uit de Late IJzertijd, Romeinse Tijd en Vroege Middeleeuwen (CMA-nr. 39A-006, Monumentnr. 3514; zie afb. 1), kortweg vindplaats 6 genoemd. De gemeente Houten en de provincie Utrecht hanteren een uitgangspunt dat uitgaat van handhaving van de vindplaats. Om het monument een goede bescherming te bieden is besloten het terrein ca. 70 cm op te hogen. Samen met de ca. 30 cm dikke bouwvoor levert dit een benutbare laag van 1 meter op. Dit is voldoende om de onderliggende archeologische resten te beschermen.

Bij de aanleg van twee keerwanden in de zuidwesthoek van het terrein en het in een later stadium aanleggen van een persriool voor de bestaande en de te bouwen woning, bestond er een kans dat er archeologische resten verstoord zouden raken. Om de archeologische sporen en mobiele vondsten, die bij deze – zowel in het horizontale als in het verticale vlak – geringe ingrepen verstoord zouden raken goed te kunnen documenteren, was een archeologische begeleiding (AB) van de werkzaamheden noodzakelijk. Deze begeleiding is op 18 november 2003 en op 19 oktober 2004 door Archaeological Research & Consultancy (ARC bv) uitgevoerd. Op de eerstgenoemde dag is het veldwerk uitgevoerd door drs. J.Y. Huis in 't Veld, bij de tweede begeleiding waren drs. S.J. Tuinstra en mw. drs. G.M.A. Bergsma betrokken.

## 1.2 Ligging en archeologische context

Het onderzoeksterrein ligt aan de oostkant van Houten. Vindplaats 6 bevindt zich ten zuiden van de Rietdijk, een verharde weg, en ten noorden van de recent aangelegde rondweg. De vindplaats ligt op de Houtense stroomrug (Berendsen 1982), aan de westoever van een noord-zuid georiënteerde restgeul. Langs deze restgeul zijn meerdere archeologische monumenten uit de IJzertijd en Romeinse Tijd gekarteerd. Het gaat om de archeologische monumenten 39A-126, 39A-021, 39A-022, 39A-009 (aan de westkant van de restgeul), 39A-007, 39A-008 en 39A-A46 (aan de oostkant van de restgeul).

Archeologisch onderzoek heeft intussen plaatsgevonden op de vindplaatsen 7 (Hazenbergh & Vos 2000), 9 (Hielkema 2003), 21 (Vos & Lanzing 2001), 22 (Van Benthem et al. 2002) en op attentiegebied A46 (Vos 2000). Dit zijn nederzettingsterreinen uit Midden-IJzertijd, Late IJzertijd, Romeinse Tijd, de Vroege -en de Late Middeleeuwen. Vindplaats 21, die aan de zuidkant van vindplaats 6 grenst, vormt een nederzetting met vooral sporen uit de Midden-IJzertijd. Er wordt verondersteld dat deze nederzetting (vindplaats 21) zich naar het noorden toe, en dus richting vindplaats 6, uitstrekt. Voor een overzicht van alle vindplaatsen en onderzoeken in dit gebied zie ook (Vos & Van der Velde 2001)

Naast de gekarteerde vindplaatsen, zijn er in de directe omgeving van vind-

plaats 6 meerdere archeologische waarnemingen gedaan uit de IJzertijd en Romeinse Tijd. Het gaat om de waarnemingen 10793 en 10790 (ten noorden van vindplaats 6), 6017 en 26722 (ten zuiden van vindplaats 6) en 10176 (ten westen van vindplaats 6).

Op vindplaats 6 is de cultuurlaag ca. 30 cm dik. Op en rond de vindplaats hebben enkele veldverkenningen plaatsgevonden alsmede een fosfaatkartering (Steenbeek 1983) en een aanvullende archeologische inventarisatie (AAI) / aanvullend archeologisch onderzoek (AAO) door de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek (ROB). Het terrein heeft een hoge waarde vanwege de kwaliteit en gaafheid van de archeologische resten. Ook de ligging van de vindplaats, temidden van andere hoogwaardige vindplaatsen uit dezelfde periode, maakt dat vindplaats 6 een hoge waardering heeft.

### 1.3 Objectgegevens

---

ARC-Projectcode	2003-225, 2004-122
Provincie	Utrecht
Gemeente	Houten
Plaats	Houten
Toponiem	Rietdijk
Kaartblad	39C
Coördinaten	141.300/448.600
Periode	Late IJzertijd–Romeinse Tijd
Type object	Nederzetting
Type bodem	Klei
Geomorfologie	Stroomrug

---

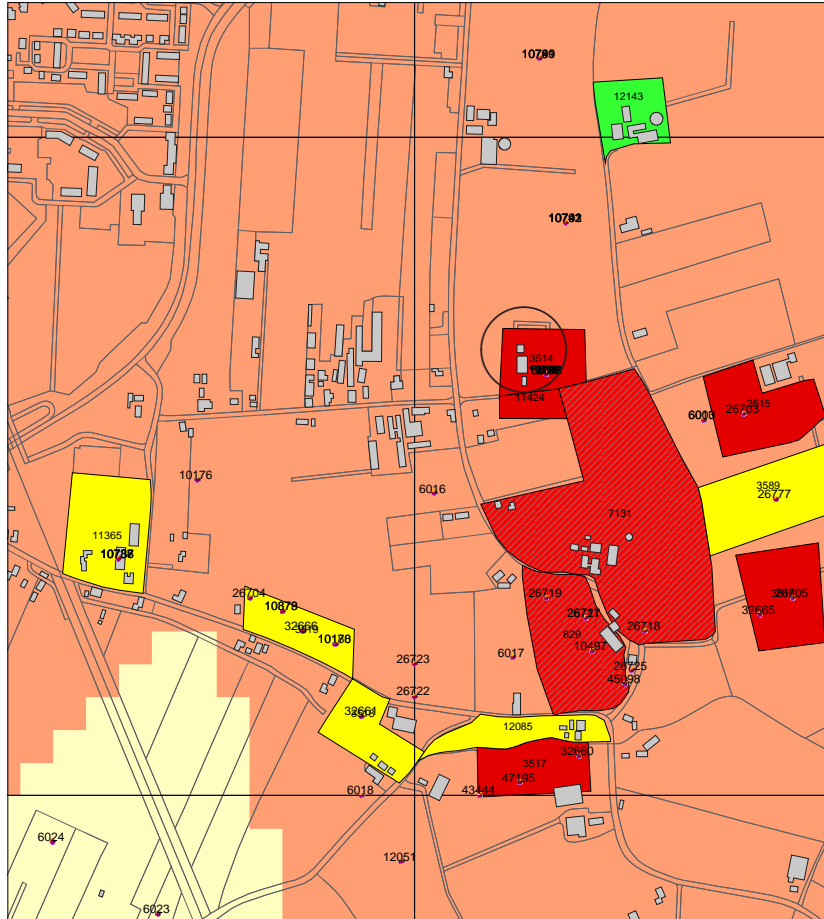
### 1.4 Doel van het onderzoek

Het onderzoek had als doel om antwoord te geven op de volgende vragen:

- 1 *Wat is de aard, omvang en ouderdom van de eventuele sporen?*
- 2 *Hoe is de bodemopbouw ter plekke en is het mogelijk iets te zeggen over de bodemgenese?*
- 3 *Wat is het belang van de sporen?*
- 4 *In welke mate houden de sporen verband met het archeologisch monument?*
- 5 *Is er een relatie te leggen met de bekende archeologische terreinen in de directe omgeving?*

### 1.5 Werkwijze

Voor de aanleg van de keerwanden dienden er twee ondiepe en smalle sleuven (werkput 1 en 2) te worden aangelegd (afb. 2). Werkput 1 was ca. 35 m lang en had een breedte van ongeveer 0,50 m. Werkput 2 had een lengte van ca. 55 m en een breedte van ca. 0,25 m. De diepte van werkput 1 betrof ca. 0,40 m beneden het



### Legenda

- WAARNEMINGEN
- HUIZEN
- GRID\_1KM
- MONUMENTEN**
- archeologische betekenis
- archeologische waarde
- zeer hoge arch waarde, beschermd
- hoge archeologische waarde
- zeer hoge archeologische waarde
- TOP10 ((c)TDN)
- IKAW**
- zeer lage trefkans
- lage trefkans
- middelhoge trefkans
- hoge trefkans
- lage trefkans (water)
- middelhoge trefkans (water)
- hoge trefkans (water)
- water
- niet gekarteerd
- PROVINCIES

0 100 m



**ROB**  
ArchisII



Afbeelding 1 De ligging van het onderzoeksgebied. De cirkel geeft het opgravingsgebied weer. Bron: Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek/Archis, 25 januari 2005.

maaiveld, die van werkput 2 betrof ca. 0,10 m.

Deze graafwerkzaamheden zijn door de archeologen op de voet gevolgd en waar mogelijk zijn profielen afgestoken om de bodemopbouw te onderzoeken. Vondstmateriaal is per segment, of waar mogelijk per spoor, verzameld. Voor metaalvondsten is het vlak met een metaaldetector afgezocht. Eventuele archeologische sporen zijn getekend en gefotografeerd.

Ten behoeve van het persriool werd een sleuf getrokken van 0,50 m breed bij maximaal 1,60 m diep met behulp van een minirupskraan. Het begin van de sleuf lag bij de oprit van de nieuwe bebouwing (zie afb. 2). De diepte van de sleuf is uitgezet met behulp van een laserwaterpas, waarbij een lichte helling werd aangehouden in verband met het benodigde afschot voor de rioolleiding. Door de geaccidenteerdheid van het terrein varieerde de diepte beneden het maaiveld van 1,10 m tot maximaal 1,50 m. Vanwege de bochten in het traject is de sleuf opgedeeld in drie secties (zie afb. 2). Per sectie is een deel van het profiel schoongemaakt en bestudeerd. De tijdens het uitgraven van de sleuf vrijgekomen grond is met de metaaldetector afgezocht.

## 2 Resultaten

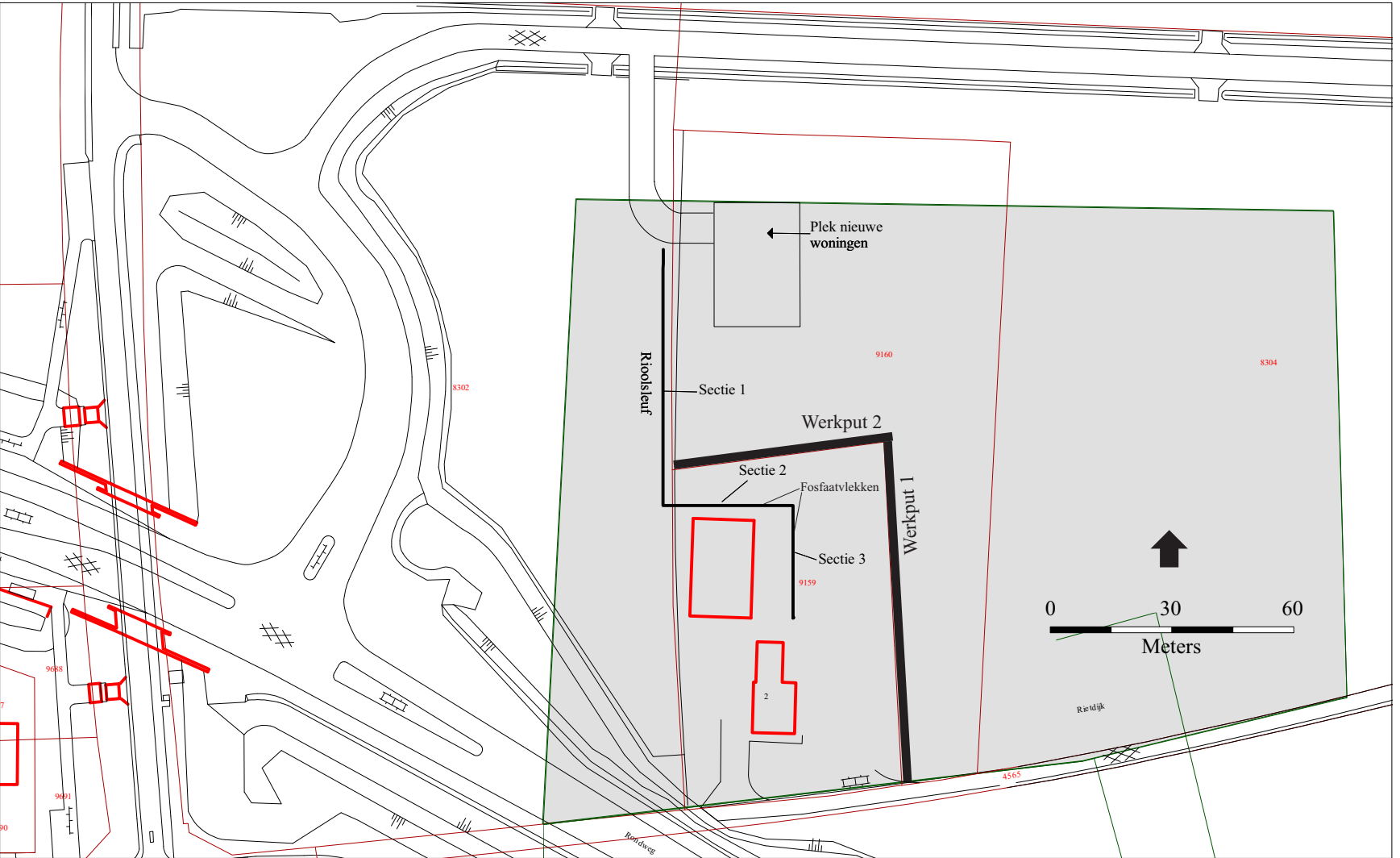
De aanleg van de twee sleuven voor de keerwanden heeft geen archeologische resultaten opgeleverd. Werkput 1 werd verdiept tot net onder de bouwvoor, het vlak werd aangelegd op 2,90m +NAP. Op dit niveau waren echter nog steeds resten van recente verstoring zoals modern glas en plastic, zichtbaar. Er werden geen archeologische grondsporen aangetroffen, en in werkput 1 werd evenmin archeologisch vondstmateriaal aangetroffen. Werkput 2 bleek te ondiep voor het doen van archeologische waarnemingen. De onderkant van de bouwvoor werd niet bereikt.

De sleuven ten behoeve van het persriool hebben evenmin archeologica opgeleverd. Wél was het mogelijk om in elk van de drie secties van de sleuf de bodemopbouw te bestuderen.

Sectie 1 was een sleuf van circa 45 m, met een begindiepte van 1,39m +NAP, oplopend tot 1,47m +NAP. Het profiel was maximaal 1,40 m hoog (maaiveldhoogte variërend van 2,70m +NAP tot 2,90m +NAP). In sectie 1 bestond het profiel uit een bouwvoor van 30 tot 40 cm, gevolgd door een laag bruingrijze klei die op circa 80 cm beneden het maaiveld over ging in een compacte grijze klei. Op 1 m onder het maaiveld bevond zich een gemiddeld 10 cm dikke, geelbruin-grijze, gevlekte humeuze zandlaag. Onder dit pakket bevond zich in deze sectie, tot op de onderkant van de sleuf, geelgrijs grof zand met hier en daar fijn grind.

Sectie 2 had een lengte van circa 23 m, met een begindiepte van 1,47m +NAP, oplopend tot 2,00m +NAP. Het profiel was maximaal 1,50 m hoog (maaiveldhoogte variërend van 2,90m +NAP tot 3,40m +NAP). Voor zover nog aanwezig, bleek de bodemopbouw van sectie 2 hetzelfde als die van sectie 1. Sectie 2 bleek namelijk over een groot deel van de lengte door een recente verstoring te gaan, die tot in de geelgrijze grove zandlaag reikte. Bij de aansluiting met sectie 3 bleek de geelbruine gevlekte humeuze zandlaag iets anders van karakter, namelijk met een component klei en fosfaatsporen op circa 1,10m onder maaiveld.

Sectie 3 had een lengte van circa 18 m, met een begindiepte van 2,00m +NAP,



Afbeelding 2 De begeleide sleuven in het monument. Kaart: B. Schomaker.

oplopend tot 2,04 m +NAP. Sectie 3 is aangelegd door het fundament van een voormalige schuur en precies in het tracé van een al bestaande PVC-afvoer, die aan het einde van de sleuf uit bleek te komen in een septic tank. De bodemopbouw in deze sectie was duidelijk verstoord. Het profiel was maximaal 1,30 m hoog (maaiveldhoogte variërend van 3,25 m +NAP tot 3,35 m +NAP). De PVC-leiding was tot circa 60 cm onder het maaiveld ingegraven. Hieronder bevond zich nog circa 60 cm onverstoord bodem. Deze bestond uit een laag geelbruine brokkelige klei met fosfaatvlekken, die op circa 1 m onder het maaiveld overging in een vlekkerige, geelbruine zandlaag. Op 1,20 m onder het maaiveld kwam het grove, geelgrijze zand te voorschijn.

### 3 Conclusies

Archeologisch gezien is het resultaat van de beide begeleidingen beperkt. De vragen uit het Programma van Eisen kunnen, uitgezonderd de tweede vraag, dan ook niet beantwoord worden. De afmetingen van de sleuven, van maximaal 1 m tot veelal slechts 0,50 m breed, maakten goede archeologische waarneming moeilijk. In het geval van de sleuven voor de keerwand is daarnaast de geringe diepte van de sleuven een beperkende factor. Nergens reikten deze sleuven tot onder de bouwvoor, in de onverstoord bodem.

Ook bij het aanleg van het persriool is geen archeologica aangetroffen. Wel kon in deze sleuven de bodemopbouw worden bestudeerd en kan deze vraag van het PvE beantwoord worden:

*2 Hoe is de bodemopbouw ter plekke en is het mogelijk iets te zeggen over de bodemgenese?*

De bodem van de sleuven, bestaande uit grof zand en fijn grind, is te zien als beddingafzettingen van de in dit gebied lopende meandergordel, waarvan een restgeul op circa 110 m oostelijk van de vindplaats aanwezig is. De geelbruine, vlekkerige zandlaag direct bovenop deze afzettingen is waarschijnlijk het restant van een oud oppervlak. De aangetroffen fosfaatvlekken zijn waarschijnlijk het resultaat van menselijke activiteiten. De aanwezigheid van de fosfaatconcentraties komt overeen met eerdere onderzoeken, zoals samengevat in Vos & Van der Velde (2001), afbeelding 2. De hierboven gelegen kleilagen zijn natuurlijke rivierafzettingen.

Gezien de ligging van de onderzoekssleuven ten opzichte van het monument, het ontbreken van archeologica maar met de aanwezigheid van de fosfaatsporen, kan worden geconcludeerd dat het hier gaat om de – waarschijnlijk niet direct bewoonde, maar wel gebruikte – randzone van het monument. Dat er tijdens deze begeleidingen geen archeologische sporen zijn aangetroffen, mag – gezien de te verwachten lage dichtheid van dergelijke sporen in de periferie van een bewoningsterrein en de geringe omvang de sleuven – niet verwonderlijk heten. Het betekent echter niet dat archeologische sporen hier niet aanwezig zijn. Bij eventuele toekomstige bodemversturende ingrepen in dit terrein, die dieper gaan dan 80 cm beneden maaiveld, is archeologisch vervolgonderzoek dan ook zeer aan te bevelen.



## Literatuur

- Bentham, A. van, H.M. van de Velde & L. van Beurden, 2002. *Archeologisch onderzoek bij de Binnentuin te Houten (terrein 39A-22)*. Bunschoten (ADC-rapport 118).
- Berendsen, H.J.A., 1982. *De genese van het landschap in het zuiden van de provincie Utrecht*. Utrecht (Utrechtse geografische studies 25).
- Hazenberg, T. & W.K. Vos, 2000. *Houten-Zuid, 'Het archeologisch onderzoek op terrein 7'*. Bunschoten (ADC-rapport 34).
- Hielkema, J.B., 2003. *Aanvullend Archeologisch Onderzoek op terrein 9 te Houten-Loerik, gemeente Houten (U.)*. Groningen (ARC-Publicaties 69).
- Steenbeek, R., 1983. *Fosfaatkartering in Houten-Zuid*. Amersfoort. Intern verslag ROB.
- Vos, W.K., 2000. *Houten-Zuid, terrein 8a*. Bunschoten (ADC-rapport 30).
- Vos, W.K. & J.J. Lanzing, 2001. *Houten-Zuid 'Het archeologisch onderzoek op terrein 21'*. Bunschoten (ADC-rapport 36).
- Vos, W.K. & H.M. van der Velde, 2001. Archeologie in de gemeente Houten. *ADC-info* 3e kwartaal 2001, pp. 4-24.